

ВІДГУК
офіційного опонента
про дисертацію
«Особливості висвітлення соціальної проблематики сучасним українським
ТБ у контексті глобальних світових тенденцій»
Гурчіані Хатуни Джимшерівни
(науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Демченко Володимир Дмитрович),
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю
27.00.04 – теорія та історія журналістики

Сучасне суспільство – це суспільство глобальних трансформацій і швидких інформаційних потоків, це суспільство кліпового мислення і високотехнологічних каналів передачі інформації. Саме тому чи не найпотужнішою платформою для обговорення соціальних проблем сьогодні є засоби масової комунікації загалом, і телебачення як аудіовізуальна форма комунікування зокрема.

Сучасний український телевізійний простір виявляє тенденції до інформування через розважальність і постановочність, що, з одного боку, віддаляє телебачення від аудиторії, а з іншого – дає можливість сформувати необхідну поведінкову стратегію через формування порядку денного.

За таких умов надзвичайно важливо не втратити межу між інформативністю, реальною можливістю вирішити проблему через (або за участю) ЗМІ та розважальністю й сенсаційністю.

Українське телебачення сьогодні намагається балансувати між комерційною вигодою і реальним вирішенням соціальних проблем. Саме тому реалізуються нові соціальні проекти, створюють якісно нові медіа й змінюються, підлаштовуючись під виклики часу, вже існуючі.

Вивчення специфіки висвітлення соціальної проблематики сучасним українським телебаченням за таких умов є беззаперечно актуальним і вкрай необхідним.

Телебачення може не лише вирішувати соціальні проблеми, але й типізувати їх, виховуючи ставлення суспільства до них й соціально-юридичну грамотність.

Визначаючи метою дослідження здійснення комплексного аналізу висвітлення соціальної проблематики, визначення її місця і трансформації в ефірному мовленні загальнонаціональних каналів України («Перший національний» (зараз «UA: Перший»), «Інтер», «1+1») у контексті громадсько-політичних та економічних перетворень українського суспільства в період з 2010 р. до сьогодні (с. 4), дисертантка повністю підпорядковує їй і структуру роботи.

Перший розділ кандидатської дисертації Х. Д. Гурчіані «Стан вивчення трансформації соціальної проблематики у світовому й українському законодавстві й комунікативістиці» присвячено аналізу зарубіжних і українських досліджень за вказаною проблематикою, науковому осмисленню управління соціальними процесами через ЗМІ, а також вивченню методології осмислення соціальної проблематики у мас-медіа.

Хатуна Гурчіані приходять до висновку, що «поняття «соціальний» як характеристика певного стану розвитку суспільства та взаємодії в ньому як окремих індивідів, так і цілих верств, прошарків, класів, населення і влади стає однією зі складових публічного дискурсу ще з середини ХІХ століття» (с. 73). Дослідниця звертає увагу також на те, що у світовому суспільстві встановилося два способи вирішення таких проблем – революційний і еволюційний. Обидва реалізуються за участю і з подачі засобів масової комунікації. Саме тому вивчення досвіду осмислення і висвітлення

соціальної проблематики українським телебаченням варто здійснювати виключно у контексті досвіду зарубіжних ЗМІ.

Саме тому цілком логічно наступний розділ дисертації «Особливості висвітлення соціальних проблем західноєвропейським телебаченням» присвячено вивченню досвіду саме закордонних ЗМІ, що дасть можливість змалювати той світовий контекст, у якому твориться і розвивається сучасний український інформаційний простір загалом, і телебачення зокрема.

Вивчаючи особливості висвітлення соціальних проблем провідними закордонними телеканалами, дисертантка звертає увагу на еволюцію висвітлення соціальної проблематики BBC, показу соціальної проблематики сучасним американським комерційним телебаченням, а також на вивчення досвіду висвітлення соціальної проблематики німецькими ARD та ZDF. Хатуна Гурчіані приходять до висновку, що «провідні телеканали розвинутих країн за певних умов здатні сильно впливати на політичні та дипломатичні процеси. Висвітлення подій у режимі реального часу, безумовно, не лише формує світову громадську думку, але і часто визначає порядок денний для політиків і урядових діячів. Крім того, ефір глобальних теленовін привабливий для світових лідерів, політиків і дипломатів, оскільки є засобом утвердження їхнього іміджу на міжнародній арені, просування політичної лінії. У багатьох випадках він стає «лакмусовим папірцем» для урядових діячів, які усвідомлюють, що виступають перед обличчям багатомільйонного суспільства і змушені, принаймні, виглядати сильними політиками, здатними обґрунтувати свої позиції і утвердити авторитет» (с. 117).

У третьому розділі «Порівняльна характеристика трансформації соціальної проблематики в ефірі національних телеканалів України з 2000 до 2015 рр.» дисертантка звертає увагу на структуру, зміст і наповнення

національних телеканалів, аналізує специфіку подання соціальної проблематики національними телеканалами України, вивчає контент (за тематичним спрямуванням «соціальна проблематика») програм, які виходять на українських національних телеканалах в прайм-тайм.

Дисертантка приходить до висновку, що Україна сьогодні має надзвичайну кількість проблем в соціальній галузі. Зумовлено це, зокрема, і зміною політичного устрою, що приніс за собою перебудову і вимушені швидкі трансформації у політичному, економічному, культурному житті країни. Не зважаючи на це, соціальна проблематика так і не стала пріоритетною на жодному із національних телеканалів України: якщо комерційні ЗМІ уникають її, оскільки вона не є рейтинговою, то державні ЗМІ намагаються залишати найгостріші моменти поза увагою, аби не зазнати утисків (і в першу чергу, фінансових) з боку урядових структур.

Разом з тим, вказуючи на негативні моменти, Хатуна Гурчіані підкреслює появу позитивних тенденцій на телеканалі «UA: Перший», що перетворився на телеканал суспільного мовлення. Позитивні тенденції ці виявляються у кількості соціальних програм, що збільшилася втричі з моменту переформатування телеканалу, а також у яскраво вираженій соціальній складовій у програмах інформаційного, соціокультурного і навіть розважального спрямування.

Підбиваючи підсумки, дисертантка вказує на особливості реалізації соціальної тематики на провідних телеканалах України, вказуючи на те, що переважна більшість соціальних проблем подається у формі серіаліті й ток-шоу, що створює ефект надуманості проблеми.

Основні тези дослідження проілюстровані схемами, графіками і таблицями, що систематизує наукові пошуки дисертантки і створює чітку структуру у подачі інформації.

Робота була апробована на наукових всеукраїнських, міжнародних і закордонних конференціях; результати викладені у десяти публікаціях, з яких 6 у фахових виданнях, 2 – у закордонних і 2 – статті й матеріали доповідей у наукових конференціях.

Належно оцінюючи дослідження Х.Д. Гурчіані, не можемо не звернути увагу на такі моменти:

1. Нечітко окреслена верхня межа дослідження: зокрема, у меті йдеться про намір «здійснити комплексний аналіз висвітлення соціальної проблематики [...] у контексті громадсько-політичних та економічних перетворень українського суспільства в період з 2010 р. до сьогодні» (с. 6), а у джерельній базі дослідження встановлюється вже 2015 рік (с. 6). Зважаючи на те, що дослідження, як видно із тексту роботи, обмежується 2015 роком, вважаємо за доцільне зазначення саме цієї дати у меті дослідження.
2. Назва другого розділу сформульована як «Особливості висвітлення соціальних проблем західноєвропейським телебаченням», проте уже другий підрозділ значно розширює географічні межі аж до Північної Америки. На нашу думку, вивчення досвіду висвітлення соціальної проблематики американським комерційним телебаченням є підґрунтям для творення того світового контексту, в якому розвивається і реалізується сучасне українське телебачення. Саме тому, вважаємо обґрунтованим включення цього підрозділу у розділ, проте назву розділу було би доцільніше доповнити північноамериканськими ЗМІ.
3. Зустрічаються в роботі і технічні помилки (до прикладу: «Україна, як і всяка країна, що перебуває у транзитивному стані, зіткається з великою кількістю соціальних проблем, які недостатньо широко і глибоко висвітлюються пресою, зокрема, телебаченням» (с. 158),

«Поява зверхбагатої верхівки і масове зuboжіння суспільства...» (с. 158), «Цей список не просто можна продовжувати і продовжувати» (с. 159) і т. д.). Разом з тим, на загальну наукову цінність дослідження вони не впливають.

Загалом, зазначимо, що наукова новизна і актуальність дослідження, логічність і самостійність висновків, доцільність методів і прийомів свідчать про сформованість наукової компетенції дисертантки.

За змістом, метою та завданнями, аналізом наукового й емпіричного матеріалу, отриманими результатами та висновками кандидатська дисертація Хатуни Джимшерівни Гурчіані «Особливості висвітлення соціальної проблематики сучасним українським ТБ у контексті глобальних світових тенденцій» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, затвердженими Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., які висуваються до кандидатських дисертацій.

Зазначене дає підстави для присвоєння Хатуні Джимшерівни Гурчіані наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

**Кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики**

**Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка**

Вчений секретар університету

О.І. Почапська

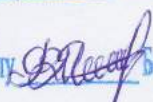
Н.Д. Коваленко

Д.С. Козменко

Н.Д. Коваленко

засвідчую

Боднар І.С.